31/05/2021

Μία επιστημονική απάντηση για τον Ορθόδοξο Μοναχισμό του Πόντου

Μητροπολιτικό Έργο / Ι.Μ. Δράμας

Για το νέο βιβλίο του Σεβασμιώτατου Μητροπολίτη Δράμας κ. Παύλου «Ιστορία της Ιεράς Μονής Αγίου Γεωργίου Χαλιναρά της Χαλδίας», από τις εκδόσεις της Ιεράς Μητροπόλεως Δράμας (2020) έγραψε βιβλιοκρισία ο κ. Δημήτριος Ι. Τσιανικλίδης (Δρ. Θ.-Νομικής) Το βιβλίο αυτό είναι αφιερωμένο στον Οικουμενικό Πατριάρχη κ.κ. Βαρθολομαίο.

Ο κ. Δημήτριος Τσιανικλίδης παρουσιάζει λεπτομερώς τις ενότητες του πονήματος του Μητροπολίτη τονίζοντας το συγγραφικό κενό που υπήρξε για τον Ορθόδοξο μοναχισμό στη γη του Πόντου και τις ανεκτίμητες υπηρεσίες που προσέφερε στο Ελληνισμό και στην Ορθοδοξία δίνοντας έμφαση στην αναγκαιότητα συγγραφής του παρόντος βιβλίου. Χαρακτηριστικά αναφέρει *«Ὁ σ. ἔρχεται νά καλύψει μέ τή συγγραφή τοῦ μετά χεῖρας βιβλίου ἕνα μεγάλο κενό δίνοντας μιά ἀπάντηση ἐπιστημονική καί θαρραλέα, γιά τόν ὀρθόδοξο μοναχισμό στή γῆ τοῦ Πόντου καί τίς ἀνεκτίμητες ὑπηρεσίες, πού προσέφερε στόν Ἑλληνισμό καί στήν Ὀρθοδοξία»*

.

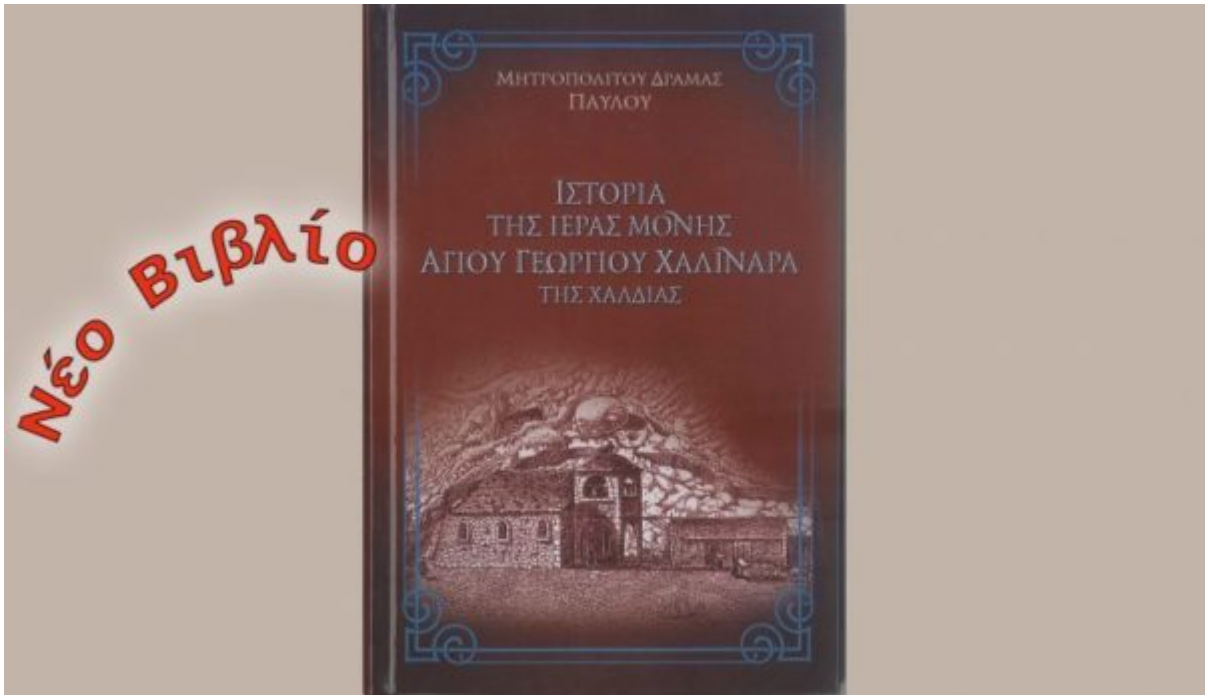

Ακολουθεί ολόκληρη η Βιβλιοκρισία του κ. Τσιανικλίδη

Ἀπό τήν Ἱ. Μ. Δράμας μέ τήν ἐκπνοή τοῦ σωτηρίου ἔτους 2020 κυκλοφόρησε καί εἶδε τό φῶς τῆς δημοσιότητας ἕνα νέο βιβλίο ὑπό τόν τίτλο : **« ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΙΕΡΑΣ ΜΟΝΗΣ ΑΓΙΟΥ ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΧΑΛΙΝΑΡΑ ΤΗΣ ΧΑΛΔΙΑΣ»** τοῦ ἀκάματου ἐργάτη τοῦ πνεύματος μητροπολίτη Δράμας κ. Παύλου, πού ἐπί 15 συναπτά ἔτη διαποιμαίνει θεοφιλῶς τόν φιλόχριστο λαό τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Δράμας μέ ἔνθεο ζῆλο καί μέ ὑψηλό αἴσθημα εὐθύνης τοῦ ἀρχιερατικοῦ ἀξιώματος. Ὁ σ. τοῦ παραπάνω βιβλίου Σεβ. Μητροπολίτης Δράμας κ. Παῦλος, ὁ ὁποῖος τυγχάνει ἕνας διαπρεπής ἱεράρχης τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδας, εἶναι γνωστός στήν πατρίδα μας καί στό ἐξωτερικό, ὄχι μόνο γιά τό εὐπροσήγορο τοῦ χαρακτῆρα του καί τό ἀκραιφνές ὀρθόδοξο ἐκκλησιαστικό του φρόνημα, ἀλλά καί γιά τό πλούσιο συγγραφικό του ἔργο καί ἰδιαίτερα σέ θέματα, πού ἀφοροῦν τήν ἐκκλησιαστική ἱστορία μέ εἰδίκευση σέ ζητήματα τοῦ νεώτερου Ἑλληνισμοῦ. Ὁ σ. γνωστός, ἐπίσης καί στό χῶρο τῶν ἐκδόσεων καί ἀπό ἄλλα σημαντικά καί ἀξιόλογα ἐπιστημονικά του ἔργα, προσφέρει μέσα ἀπό τό χάρισμα τῆς συγγραφῆς μέ ρέοντα λόγο, ὅπως, ἄλλωστε καί ὁ προφορικός-κηρυγματικός του λόγος μέ ἐνάργεια και παραστατικότητα, μιά περισπούδαστη ἱστορικοθεολογική μελέτη.

Ἡ παροῦσα πραγματεία, ἡ ὁποία ἀριθμεῖ 168 σελίδες καί φέρει σχῆμα 14,5Χ 21 ἑκατοστά, ἐκδόθηκε ἀπό τίς ἐκδοτικές ἐπιχειρήσεις « ΕΠΤΑΛΟΦΟΣ ΑΒΕΕ ». Στό μέν ἔγχρωμο ἐξώφυλλο εἰκονίζεται σέ σκαρίφημα ἡ ὡς ἄνω ἱερά μονή, στό δέ ὀπισθόφυλλο τό ἔμβλημα τῆς αὐτοκρατορίας τῆς Τραπεζούντας, ὁ μονοκέφαλος

ἀετός. Ἡ καλαίσθητη καί ἐπιμελημένη ἔκδοση ἀρχίζει μέ τήν ἀφιέρωση τοῦ σ. : « Στόν Οἰκουμενικό Πατριάρχη κ. κ. Βαρθολομαῖο τόν Ἴμβριο πού μέ εὐλάβεια διέδραμε ἅπαντα τά ἱερά τοῦ Εὐξείνου Πόντου »(σελ.7). Στή συνέχεια ἔπεται ὁ περιεκτικός καί ἐνημερωτικός « Πρόλογος »(σσ.9-15) τοῦ σ. ὅπου, ἐξιστορεῖ τήν περιπετειώδη διάσωση καί διαφύλαξη τῶν ἱερῶν κειμηλίων τῆς ὡς ἄνω ἱερᾶς μονῆς καί μεταξύ αὐτῶν τῆς θαυματουργῆς εἰκόνας τοῦ Ἁγίου Γεωργίου τοῦ Τροπαιοφόρου. Ἡ περιπλάνηση τῶν παραπάνω κειμηλίων, ἡ ὁποία ξεκίνησε : « κατά τόν ἐπάρατο ἐκπατρισμό τοῦ 1923, ὅπου στήν Δαφνοῦντα, τό λιμάνι τῆς Τραπεζοῦντος , τό καράβι ΄Πατρίς-Ἐλευθερία΄ τοῦ Γαλαξειδιώτη πλοιάρχου Παρασκευᾶ Ζαγορᾶ δεχόταν τά συντρίμματα τῆς τρισχιλιετοῦς παρουσίας τοῦ Ἑλληνισμοῦ στόν Εὔξεινο Πόντο, γιά νά τά μεταφέρει στήν Ἑλλάδα, ὅπως προέβλεπε ἡ συνθήκη τῆς Λωζάννης »(σσ. 9-10), εἶχε εὐτυχῆ κατάληξη, ἀφοῦ περιῆλθαν, σήμερα, στήν κατοχή τῆς Ἱ. Μ. Δράμας, ἡ ὁποία ὡς θεματοφύλακας τῆς ἐκκλησιαστικῆς λειτουργικῆς τέχνης καί λατρείας, θά διαφυλάξει καί θά διατηρήσει τά ἱερά αὐτά θησαυρίσματα τῆς ἑλληνορθόδοξης πολιτιστικῆς μας κληρονομιᾶς.

Ὁ μητροπολίτης σ. ἀφοῦ περιέγραψε μέ εὐσύνοπτο τρόπο τήν ὀδυσσειακή δοκιμασία τῶν ἀναφερομένων κειμηλίων, ἡ ὁποία ὑπῆρξε καί ἡ γενεσιουργός αἰτία τοῦ παρόντος βιβλίου, προβαίνει ὁ ἴδιος σέ μιά συγκινητική ἐξομολόγηση˙ γράφει χαρακτηριστικά : « Γι’αὐτό ἀποφάσισα νά συγγράψω τήν μονογραφία αὐτή γιά τήν Ἱερά Μονή Χαλιναρᾶ, ἐκπληρώνοντας χρέος ἱερό πρός τόν ἅγιο μεγαλομάρτυρα Γεώργιο, πού τήν ἐπίκληση τοῦ ὀνόματός του ἄκουγα καθημερινά ἀπό τά χείλη τῆς προγιαγιᾶς μου Ἑλένης Σαμανίδου τό γένος Κωφίδου, πού γεννήθηκε τό 1886, ἀπό τήν ἐνορία Σαμανάντων τῆς χιλιοτραγουδισμένης Κρώμνης, πού ἔλεγε εὐλαβικά : ΄ Ἀέρ’ιμ’ ἀγλήγορε, πρόφθασον (ἅγιε Γεώργιέ μου γρήγορε, πρόφθασε) ΄. Χρέος καί πρός τά προπύργια τοῦ Ἑλληνισμοῦ τοῦ Εὐξείνου Πόντου, τά μοναστήρια, πού διέσωσαν τήν ὀρθόδοξη πίστη καί τόν ἐθνισμό τοῦ λαοῦ μας, πού ἀπό τό 1461 βρισκόταν κάτω ἀπό τήν ἐξουσία τοῦ σκληροῦ δυνάστη » (σσ.13-14). Μετά τόν παραπάνω « Πρόλογο » τοῦ σ. ἀκολουθεῖ ὁ ὑπότιτλος : « Προλόγου συνέχεια πενιχρά »(σσ. 17-21), πού φέρει τήν ὑπογραφή τοῦ γνωστοῦ λογίου ἀρχιμ. Δοσιθέου, ἡγουμένου τῆς ἱερᾶς Σταυροπηγιακῆς μονῆς Παναγίας Τατάρνης. Ἀκολούθως, ἡ διάταξη τῆς ὕλης τοῦ παρόντος βιβλίου διαστρωματώνεται ἀπό τόν σ. κατά τόν καλύτερο συστηματικό τρόπο σέ δώδεκα ὑπότιτλους.

Ὁ πρῶτος ὑπότιτλος «Εἰσαγωγή: Ὁ μοναχισμός στόν Εὔξεινο Πόντο»(σσ. 23-42) ἔχει ὡς ἀφετηρία τήν καταγραφή τῆς γέννησης, ἐξέλιξης, καθώς καί τῆς διοικητικῆς ὀργάνωσης τοῦ ὀρθοδόξου μοναχισμοῦ στήν εὐρύτερη περιοχή τοῦ Πόντου, μέχρι τήν περίοδο τοῦ ἐκπατρισμοῦ τῶν Ἑλλήνων. Παρουσιάζεται,

ταυτόχρονα, κατάλογος ἱερῶν μονῶν (ἀνδρώων καί γυναικείων) καί μνημονεύονται, παράλληλα, κληρικοί καί λαϊκοί (αὐτοκράτορες, μητροπολίτες, ἡγούμενοι, μοναχοί, ἐκπαιδευτικοί, κ.ἄ.) οἱ ὁποίοι συνέβαλαν στήν καλλιέργεια τῶν γραμμάτων καί τῶν τεχνῶν, διατηρώντας τήν ἐθνική συνοχή τοῦ Γένους. Γιά τή συμβολή τῶν μοναστικῶν αὐτῶν καθιδρυμάτων, σημειώνει ὁ σ. τά ἑξῆς : « Ὅλα ὅσα ἀναφέρθηκαν ἔχουν σκοπό νά ἐπισημάνουν τήν πανθομολογούμενη προσφορά τῶν μονῶν τοῦ Πόντου. Ἡ ἐπίδρασή τους ὑπῆρξε εὐεργετική καί σωτήρια, ἰδιαίτερα κατά τούς χρόνους τῆς δουλείας. Σέ ἐποχές ὅπου ἡ παιδεία ὁλοκληρωτικά χάθηκε, οἱ μονές ἦταν οἱ φάροι πού σελάγιζαν μέσα στήν ζοφερή καί μεγάλη νύχτα, δίνοντας θάρρος, δύναμη καί ἐλπίδα. Γι’αὐτό καί ὁλόκληρος ὁ Ἑλληνισμός τοῦ Πόντου τά περιέβαλλε πάντοτε μέ τόν ἀπέραντο θαυμασμό, τήν ἀνυπόκριτη εὐλάβεια καί τήν ἀπεριόριστη εὐγνωμοσύνη του»(σελ. 35). Στόν δεύτερο ὑπότιτλο: « Ἡ Χάρσερα »(σσ. 43-61) καταγράφονται ἡ γεωγραφική θέση τῆς κωμόπολης Χάρσερας τοῦ Εὐξείνου Πόντου, καθώς καί χρήσιμες δημογραφικές καί ἱστορικές πληροφορίες γιά τήν ὥς ἄνω κωμόπολη ἀπό τούς βυζαντινούς χρόνους, μέχρι τόν ξεριζωμό τοῦ ποντιακοῦ Ἑλληνισμοῦ τό 1923, μέ ἀναφορά στούς ἁγίους τῆς περιοχῆς, στόν πληθυσμό, στούς ἱερούς ναούς, στίς ἐνορίες, στά σχολεῖα, στούς κρυπτοχριστιανούς, στούς ἐξισλαμισμούς, στά μαρτύρια, στή διοικητική ὀργάνωση(ἰδιότυπο καθεστώς Ντερεμπέηδων, κ. ἄ.), ἐνῶ, παράλληλα, παρέχονται καί βιογραφικά στοιχεῖα ἐπώνυμων χριστιανῶν και μουσουλμάνων (οἰκογένεια Σεβαστού Κυμινήτη, Ὀσμαναγάντων – Μακρίδη, Σπυριδάντη, Γεωργίου Σαρασίτη, Ὀσμάν Τσαούς, Συμέλας Δημητριάδου, κ.ἄ.). Στόν τρίτο ὑπότιτλο : « Ἡ Ἱερά Μονή τοῦ Ἁγίου Γεωργίου Χαλιναρᾶ »(σσ. 63-72), ὅπου μνημονεύεται «ὁ κώδικας τῆς Μονῆς, δωρεά τῆς εὐπόρου ἀρχοντικῆς οἰκογενείας τῶν Σαρασιτῶν τῆς Ἀργυρούπολης, ἡ ὁποία συγκαταλέγεται στούς μεγάλους εὐργέτες της »(σελ. 63), ἐξιστορεῖται ἡ πορεία τῆς Μονῆς ἀπό τούς βυζαντινούς χρόνους καί εἰδικότερα ἀπό τόν 13ο αἰώνα (ἡ γεωγραφική θέση, ἡ ἵδρυση, ἡ ὀνομασία, ἡ λεηλασία ἀπό τούς τουρκομάνους, ἡ ἀνοικοδόμησή της ἀπό τόν αὐτοκράτορα τῆς Τραπεζούντας Ἀλέξιο Γ΄τόν Μεγάλο Κομνηνό, καθώς καί ἡ ποιμαντική δράση τῶν ἡγουμένων Ἀλεξίου, Παρθενίου, κ.ἄ.) μέχρι τά τέλη τοῦ 17ου αἰώνα. Στούς ἑπόμενους ὑπότιτλους : « Ἡ Μονή καί οἱ Ἡγούμενοί της ἀπό τό 1700 ἕως τόν ἐκπατρισμό τοῦ 1923 »(σσ.73-92) καί « Πίνακας Ἡγουμένων Μονῆς Χαλιναρᾶς »(σσ.93-98) ὁ σ. ἀφοῦ παρέχει εἰδήσεις γιά τή ζωή καί τό ἔργο τῶν διατελεσάντων ἡγουμένων κατά τήν ὡς ἄνω περίοδο καί ἐξετάζει, ταυτόχρονα, διάφορα πατριαρχικά σιγίλλια, πού ἀφοροῦν τή λειτουργία τῆς μονῆς, δημοσιεύει χρονολογικό πίνακα τῶν παραπάνω ἡγουμένων. Συνεχίζοντας, τή διάρθρωση τῆς ὕλης ὁ σ. παραθέτει τούς κάτωθι ὑπότιτλους: « Τό Καθολικό καί τά ἐξωκκλήσια τῆς Μονῆς »(σσ.99-102), « Ἡ προσφορά τῆς Μονῆς στήν παιδεία τοῦ Γένους »(

σσ.103-104) καί ἡ « Ἡ Βιβλιοθήκη τῆς Μονῆς »(σσ. 105-108).

Στούς παραπάνω ὑπότιτλους, γίνεται λόγος γιά τήν ἀρχιτεκτονική τοῦ Καθολικοῦ, γιά τά ἐξωκκλήσια, καθώς καί γιά τή συνεισφορά τῆς ἴδιας μονῆς στήν ἐκπαίδευση τῶν ὑπόδουλων Ἑλλήνων˙ ἀκόμη, μνημονεύεται κατάλογος χειρογράφων, ἐντύπων, βιβλίων, κ.ἄ., τῆς ἀξιόλογης γιά τήν ἐποχή ἐκείνη βιβλιοθήκης τοῦ μοναστικοῦ αὐτοῦ καθιδρύματος. Ἀκολουθοῦν, ἐπίσης, οἱ ὑπότιτλοι: « Ἡ περιουσία τῆς Μονῆς »(σσ.109-110) καί « Εὐεργέτες καί δωρητές τῆς Μονῆς »(σσ. 111-118). Στόν μέν πρῶτο ὑπότιτλο γίνεται λόγος γιά τήν ἀκίνητη περιουσία τῆς ὡς ἄνω μονῆς, στόν δέ δεύτερο καταγράφονται πρόσωπα, τά ὁποῖα προσέφεραν πολύτιμες ὑπηρεσίες γιά τή συντήρηση τοῦ μοναστηριακού αὐτοῦ οἰκοδομήματος. Ἀκόμη, ἀναφέρεται ὁ ὑπότιτλος: « Ἡ περί τήν Μονήν τοῦ Ἁγίου Βασιλείου ΄Ἀστέρος΄ διαμάχη »(σσ. 119-123). Ἰδιαίτερη μνεία γίνεται, ἐδῶ, ἀπό τόν σ. ἡ διοικητική διαφορά πού προέκυψε μεταξύ τῶν μονῶν τοῦ Ἁγ. Γεωργίου Χαλιναρᾶ καί τῆς παρακείμενης τοῦ Ἁγ. Βασιλείου « Ἀστέρος » ἡ ὁποία μετά ἀπό τήν ἐπιτυχῆ παρέμβαση τοῦ μητροπολίτη Χαλδίας Γερβάσιου Σουμελίδη, (1864-1905) ἱεράρχου δόκιμου καί χαρισματικοῦ καί μέ ἱκανότητες στή διοίκηση τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων, ἔληξε αἰσίως. Ἀκόμη, ὁ σ. μέ τόν ὑπότιτλο: « Ἐπίλογος »(σσ.125-138) φέρει σέ πέρας τή συνθετική αὐτή μελέτη. Ὁ σ. στόν παραπάνω « Ἐπίλογο », ἀφοῦ ἐξαίρει μεταξύ ἄλλων τήν ἀνεκτίμητη προσφορά τῶν ἱερῶν μονῶν τῆς περιοχῆς Χαλδίας τοῦ μαρτυρικοῦ Πόντου στή διαφύλαξη τῆς ἑλληνορθόδοξης παιδείας καί στήν ἐθνική ὁμοψυχία τῶν Ἑλλήνων, μέχρι τή βίαιη ἐκδίωξη τοῦ ποντιακοῦ ἑλληνισμοῦ τό 1923, σφραγίζει τήν κοπιώδη ἐργασία του διηγώντας τίς ἡρωϊκές πράξεις « τοῦ ἡγουμένου τῆς μονῆς Βαζελῶνος Χρυσάνθου (ἔτη ἡγουμενείας 1821-1854) »(σελ. 126), πού ἀπέβλεπαν στή « διάσωση τοῦ ἑλληνισμοῦ τῆς περιφερείας Ματσούκας ἀπό βεβαία σφαγή »(σελ.126). Ὁ σ. μέ ἀφορμή τήν ἐπέτειο τῶν « 200 χρόνων ἀπό τήν ἔναρξη τῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 1821»(σελ. 126) προσφέρει ὡς ἐλάχιστη τιμή τήν παραπάνω διήγηση μέ τόν γενναῖο ἡγούμενο γιά ἐνημέρωση τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ μέ τή βεβαιότητα « ὅτι οἱ ἀποδομοῦντες τῆς ἱστορίας δέν τήν γνωρίζουν » (σελ. 126). Τέλος, τό παρόν βιβλίο τοῦ σ. ὁλοκληρώνεται μέ τούς ὑπότιτλους: « ΠΑΡΑΠΟΜΠΕΣ »(σσ. 139-141), « ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ »(σσ.142-143), « ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΚΕΙΜΕΝΩΝ ΚΑΙ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΩΝ »(σσ.145-167), καθώς καί τά « ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ »(σελ.168).

Ὁ σ. μέ βαριά κληρονομιά τήν ποντιακή του καταγωγή, νιώθει, ὅτι τό παρόν βιβλίο ἐκπληρώνει ἕνα ἐθνικό χρέος ἀπέναντι στούς προγόνους του˙ γράφει χαρακτηριστικά: « Θεώρησα ἱερώτατο καθῆκον τήν συγγραφή τῆς ἱστορίας τῆς μονῆς Χαλιναρᾶ, ἀφοῦ ὁ μεγαλομάρτυρας ἅγιος Γεώργιος ὁ τροπαιοφόρος εὐδόκησε ἡ θαυματουργή του εἰκόνα πού διασώθηκε ἀπό τήν ἱστορική μονή του στήν Χαλδία νά φθάσει στά χέρια μου ὡς ἱερό κειμήλιο καί παρακαταθήκη τῆς

εὐσεβείας τῶν πατέρων μας. Ἡ ἐθρόνιση τῆς ἱερᾶς εἰκόνος στό καθολικό τῆς Λαυρεντιανῆς μονῆς σέ περίοπτη θέση, σύν τοῖς ἄλλοις, θά διατηρήσει ἄσβεστη τήν μνήμη τῆς παλαιφάτου μονῆς τοῦ Ἁγίου Γεωργίουν Χαλιναρᾶ στίς ἐπερχόμενες γενεές στόν τόπο αὐτόν, ὅπου στήσαμε τό ἱερό αὐτό καθίδρυμα τῆς πίστεως καί τοῦ Γένους μας εἰς μνημόσυνο αἰώνιο τῶν ὑπέρ πίστεως καί πατρίδος σφαγιασθέντων πατέρων μας »(σσ. 137-138). Ὁ δόκιμος σ. γνώστης τῆς ἐπιστημονικῆς μεθοδολογίας καί τῶν δεοντολογικῶν ἀπαιτήσεων γιά τή σύνθεση, τή δομή καί τή συγγραφή μιᾶς πρωτότυπης καί ἐνδιαφέρουσας μελέτης, δέν φείσθηκε κόπων καί μόχθων καί ὁλοκλήρωσε ἐπιτυχῶς τήν παροῦσα πραγματεία. Διδάκτωρ τῆς Θεολογίας τοῦ Α.Π.Θ. καί βαθύς γνώστης, τόσο τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας, ὅσο καί τῆς σύνολης ἱστορίας τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους ὁ σ. ἀφοῦ ἐξέτασε καί μελέτησε μέ ἀκρίβεια καί ἰδιαίτερη ἐπιμέλεια τίς διάσπαρτες ἐπίσημες ἀρχειακές πηγές (κῶδικες, χειρόγραφα, κ. ἄ), καθώς καί τήν ὑπάρχουσα βιβλιογραφία, συνέγραψε μέ πειστικότητα καί σαφήνεια μιά ἐξαιρετικά πολύτιμη ἐργασία μέ ἐπίκεντρο τήν ἱστορική πορεία διά μέσου τῶν αἰώνων τῆς ἱερᾶς μονῆς Ἁγίου Γεωργίου Χαλιναρᾶ Χαλδίας τοῦ Εὐξείνου Πόντου. Ἐμβριθής μελετητής τῆς ἱστορίας τοῦ ποντιακοῦ ἑλληνισμοῦ καί μέ τήν πολύχρονη ἐμπειρία του στό χῶρο τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἱστορικῶν ἐκδόσεων ὁ κ. Παῦλος παρουσιάζει μιά νέα πρωτόγνωρη πραγματεία χρησιμοποιώντας ἐπίκαιρο, σύγχρονο καί διδακτικό ὑλικό, ὅπως ἔγγραφα, χάρτες, φωτογραφίες, κ.λπ. Ὁ σ. ἀπό τίς ἀλεπάλληλες προσκυνηματικές του ἐπισκέψεις, τόσο ὡς ἡγουμένου τῆς Ἱ. Μονῆς Παναγίας Σουμελᾶ – Βερμίου Βεροίας, ὅσο καί ὡς μητροπολίτη Δράμας, τυγχάνει γνώστης τῆς ποντιακῆς γῆς, σπιθαμή πρός σπιθαμή. Ἀνέσκαψε τά ἡρωϊκά χώματα τῶν προγόνων, τά ποτισμένα ἀπό τά δάκρυα τῆς προσευχῆς καί τῆς μετάνοιας, ἀλλά και τῶν ἐθνικῶν ἀγώνων. Ὁ σ. ἀφοῦ καταγράφει χωριά καί οἰκισμούς παρέχει χρήσιμες πληροφορίες γιά τίς γεωφυσικές καί δημογραφικές συνθῆκες τῆς κωμόπολης Χάρσερας, καθώς καί εἰδήσεις γιά τήν κοινωνική καί οἰκονομική ζωή τῆς εὐρύτερης περιοχῆς τῆς Ἀργυρούπολης τοῦ Πόντου. Διερεύνησε, παράλληλα, ἀπό τούς βυζαντινούς χρόνους, μέχρι τή βίαιη ἀποχώρηση τῶν Ἑλλήνων τοῦ Πόντου (1923), τήν ἱστορική ἐξέλιξη τοῦ ὀρθοδόξου ποντιακοῦ μοναχισμοῦ, καθώς καί τήν προσφορά του στά γράμματα καί στίς τέχνες. Ἀναδεικνύοντας, τά λατρευτικά κέντρα τῆς ὀρθοδοξίας, τά ἱερά σεβάσματα τῆς ἀμωμήτου πίστης, ὁ σ. παρουσιάζει τούς ἁγίους τῆς ποντιακῆς γῆς, τούς ἱερούς ναούς, τίς μονές, τά παρεκκλήσια, τούς κληρικούς, τά σχολεῖα, τούς ἐκπαιδευτικούς, τίς ἐπιφανεῖς προσωπικότητες τῆς ποντιακῆς κοινωνίας, κ.ἄ. Μέ τό πλούσιο φωτογραφικό ὑλικό ὁ σ. φέρνει στό φῶς τῆς δημοσιότητας τά αἱματοβαμμένα χριστιανικά μνημεῖα τοῦ ποντιακοῦ ἑλληνισμοῦ, ἐμπλουτίζοντας μέ ἀνεκτίμητα ἱστορικά στοιχεῖα τίς ἐπιστῆμες τῆς θεολογίας, τῆς ἱστορίας, τῆς ἐθνολογίας, τῆς ἀνθρωπογεωγραφίας, κ. ἄ. Γιά τά μνημεῖα αὐτά γράφει σχετικῶς τά ἑξῆς ὁ σ. : « Σήμερα δέν μποροῦμε

νά ἐννοήσουμε πλήρως τίς δυσκολίες τῶν χρόνων ἐκείνων. Ἀπαιτεῖτο συνεχής ἐπαγρύπνηση γιά τήν διάσωση τῶν ἱερῶν καί ὁσίων. Μέσα στήν Τραπεζοῦντα τόν καιρό τῆς ἀλώσεώς της ἐκτός ἀπό τούς μεγάλους ναούς, ὑπῆρχαν τριακόσια ἑξήντα παρεκκλήσια, τά ὁποῖα καταλήφθηκαν ἀπό τούς κατακτητές. Ὅσα διασώθηκαν μέχρι τῶν ἡμερῶν μας διατηρήθηκαν λόγῳ τῆς μετατροπῆς του σέ τεμένη. Οἱ μονές ἐπέζησαν μέχρι τόν ἐκπατρισμό τοῦ 1923.

Σήμερα ἐλάχιστα ὑπολείμματα σέ ἐρειπιώδη κατάσταση σώζονται. Ὁ πανδαμάτωρ χρόνος θά τά ἀφανίσει. Ἄλλωστε δέν εἶναι δυνατόν ὅλα νά διασωθοῦν καί νά ἀναστηλωθοῦν. Πρέπει ὅμως ἡ ἱστορία τους, ἡ προσφορά τους νά διασωθεῖ »(σελ.137). Ὁ σ. μέ βάση τά ἐπιστημονικά δεδομένα τῆς κριτικῆς ἔρευνας, ἀλλά καί μέ ἱστορική εὐσυνειδησία διαπραγματεύεται μέ ἁπλότητα καί παραστατικότητα, ἄγνωστες πτυχές τῆς ἱστορικῆς αὐτῆς μονῆς στόν ἔνδοξο Πόντο, καθιστώντας προσιτές στόν φιλαναγνώστη τίς ἐμπειρίες τῆς ἑλληνορθόδοξης ποντιακῆς παράδοσης (σσ.37,53,58, κ.ἀ.). Ὁ σ. μακριά καί πέρα ἀπό ἰδεολογικές ἀγκυλώσεις καί κάθε εἴδους σκοπιμότητες μέ τήν ἔγκριτη γραφίδα του ἡ ὁποία ἔχει ἀμεσότητα, σκιαγραφεῖ μέ ἀντικειμενικότητα πρόσωπα, καθώς καί πολιτικούς καί ἐκκλησιαστικούς θεσμούς, ἐνῶ ταυτόχρονα, διηγεῖται συνοπτικά μέσα ἀπό ἱστορικά γεγονότα, τόν ἀνθρώπινο πόνο, τά μαρτύρια, τίς θυσίες καί τό δρᾶμα τῆς προσφυγιᾶς τοῦ ποντιακοῦ Ἑλληνισμοῦ. Εἰδικότερα , προβάλλει νέα ἱστορικά στοιχεῖα πρός διερεύνηση. Ἐνδεικτικά μνημονεύουμε τό ζήτημα καταγωγῆς τοῦ Ἰμπραήμ πασᾶ τόν πολεμοχαρή, γνωστό ἀπό τήν Ἑλληνική Ἐπανάσταση διοικητή τῆς Αἰγύπτου γιά τόν ὁποῖο γνωρίζουμε μέ βάση τήν σχετική βιβλιογραφία1, ὅτι κατάγονταν ἀπό τήν Καβάλα, ἐνῶ στό παρόν βιβλίο ὑποστηρίζεται ἡ κάτωθι διαφορετική ἄποψη: « Ἡ ἱστορία τοῦ Ἰμπραήμ πασᾶ διασώθηκε ἀπό πολλούς κατοίκους τῆς περιοχῆς, γι’ αὐτό καί ἀναφέρει τά Γόδαννα ὡς πατρίδα του καί ὁ Γεώργιος Κανδηλάπτης. Τώρα ποῦ ἡ ἀλήθεια συνανατᾶ τόν μύθο εἶναι ὑπόθεση ἐπισταμένης ἔρευνας πού ξεφεύγει ἀπό τά ἐνδιαφέροντα τοῦ βιβλίου αὐτοῦ »(σελ.56). Ἀκόμη, ἐκφράζει προσωπικά βιώματα (σσ. 9,13,14, κ.ἀ.) καί προβαίνει σέ διαπιστώσεις (σσ. 97, 100, 104, κ.ἀ.). ἐνῶ παράλληλα, ἀφοῦ πιθανολογεῖ (σσ. 75,76,95, κ.ἀ.), διατυπώνει χαρακτηρισμούς (σσ.25,37,46, κ.ἀ.) καί καταλήγει σέ συμπεράσματα (σσ.38,75,100, κ.ἀ.).

Ἡ πρωτοτυπία τοῦ θέματος, τά ἀναλυτικά ἑρμηνευτικά σχόλια καί ὁ πραγματικός πλοῦτος τῶν παραπομπῶν καί ὑποσημειώσεων, δηλώνουν τήν ἐπίπονη καί φιλότιμη ἐρευνητική ἀπόπειρα τοῦ σ. νά δημοσιεύσει μέ σαφήνεια σέ γλῶσσα τήν ἁπλῆ καθαρεύουσα καί ἐνίοτε, μέ χρήση τῆς ποντιακῆς διαλέκτου τούς θρύλους, τίς ἀναμνήσεις, τίς παραδόσεις, καθώς καί τά ἤθη καί ἔθιμα τῆς εὐάνδρου ἁγιοτόκου γῆς τοῦ Πόντου(σσ. 50,51, κ.ἀ.). Ὁ ὀξύγραφος κάλαμος τοῦ σ. ἀφοῦ περνᾶ ἀπό τόν χῶρο τῆς στιχομυθίας(σσ. 40,47, κ. ἀ) καταλήγει στήν

ἁγιοπνευματική διδασκαλία, τονίζοντας τήν ἄρρηκτη σύνδεση τοῦ ὀρθοδόξου μοναχισμοῦ (σσ. 23,24,25, κ. ἀ.) μέ τή διδασκαλία καί τά δόγματα τῆς Ἐκκλησίας μας, καθώς καί μέ τήν ἀποστολική γραμματεία ἀναζητώντας τήν πνευματική τελειότητα, τή θέωση. Θά μποροῦσε κανείς στό παρόν βιβλίο νά διακρίνει τόν ἀστείρευτο πλοῦτο τῶν ἱστορικοθεολογικῶν γνώσεων τοῦ σ. τήν ἀδαπάνητη πηγή τῶν θεολογικῶν βιωμάτων καί ἐμπειριῶν του, καθώς καί τόν γνήσιο σωτηριώδη ποιμαντικό του λόγο. Ὁ σ. κ. Παῦλος μέ τή λιπαρά παιδεία καί τήν ἰδιαίτερη ἐνασχόλησή του μέ ἀντικείμενο τίς ποντιακές μελέτες γίνεται ἀνεκτίμητος διδάσκαλος τῆς ἐκκλησιαστικῆς παιδείας καί ἀκαταπόνητος κήρυκας τῆς θεολογικῆς ἐπιστήμης. Οἱ ἐπιστῆμες τῆς θεολογίας καί τῆς ἱστορίας βρίσκουν στό πρόσωπο του ἕναν ἀντάξιο ἱστοριοδίφη, ἕναν ἀναγνωρισμένο συγγραφέα θεολογικῶν καί ἱστορικῶν μελετῶν, ἕναν γνήσιο ἐκπρόσωπο τῶν θείων δογμάτων, ἕναν ἄνθρωπο μέ πατερική κατάρτιση καί μέ ἄκρα προσήλωση στό ἱεραποστολικό του ἔργο, ἕναν ἄνδρα μέ ἀδαμάντινη θέληση καί ἕνα φωτεινό παράδειγμα ἀπροσποίητης εὐσέβειας καί σεμνότητας. Ὁ σ. ἔρχεται νά καλύψει μέ τή συγγραφή τοῦ μετά χεῖρας βιβλίου ἕνα μεγάλο κενό δίνοντας μιά ἀπάντηση ἐπιστημονική καί θαρραλέα, γιά τόν ὀρθόδοξο μοναχισμό στή γῆ τοῦ Πόντου καί τίς ἀνεκτίμητες ὑπηρεσίες, πού προσέφερε στόν Ἑλληνισμό καί στήν Ὀρθοδοξία. Ἡ ἔκδοση τῆς παρούσας πραγματείας εἶναι ἀνεκτίμητη, γιατί διαφωτίζει ἄγνωστες πτυχές τῆς ἑλληνικῆς μας ἱστορίας καί διασώζει τήν ἐθνική ταυτότητα τοῦ ποντιακοῦ Ἑλληνισμοῦ. Τό παρόν βιβλίο ἀποτελεῖ βασικό, ὠφέλιμο καί ἐνδιαφέρον βοήθημα γιά κάθε ἀναγνώστη ἤ μελετητή τῶν ἱστορικῶν σπουδῶν. Ἡ ὠφελιμότητα καί ἡ χρησιμότητα τοῦ παρόντος βιβλίου γιά τήν παραπάνω μονή ἀπό τίς ἀλησμόνητες πατρίδες καί τήν ἱστορία τους, βρῆκαν θετική ἀνταπόκριση, ἄν σταθεῖ κάποιος στήν ἰδιόχειρη ἐπιστολή2 τοῦ κ. Θεοδώρου Εὐστ. Τσελεπίδη, ἡ ὁποία ἀπευθύνεται στόν σ. μητροπολίτη κ. Παῦλο καί δικαιώνει τούς κόπους καί τήν ἐργώδη προσπάθεια τῆς συγγραφῆς τῆς παρούσας ἔκδοσης. Ἡ ἐπιστολή αὐτή εἶναι διακοσμημένη στίς ὧες καί φέρει στήν κεφαλή τοῦ ἐμπρόσθιου φύλλου, στήν μέν δεξιά πλευρά τόν μονοκέφαλο ἀετό – ἔμβλημα τῆς αὐτοκρατορίας τῆς Τραπεζούντας στήν δέ ἀριστερή τήν ποντιακή λύρα. Ὁ συντάκτης τῆς παραπάνω ἐπιστολῆς δηλώνει, ὅτι , ἀφοῦ « ἔλαβε τό παραπάνω βιβλίο τό διαβάζει μέ ἀγάπη καί χαρά » καί τό χαρακτηρίζει « μεγάλη εὐλογία γιά ἐκείνους πού ἔλκουν τήν ποντιακή καταγωγή ἀπό τήν Χάρσερα, ὅπως καί ὁ ἴδιος ». Ἐπίσης, « χαίρεται γιά τό βιβλίο τό ὄμορφο καί τό καλογραμμένο γιά τήν ἱστορία τοῦ μοναστηριοῦ ». Σημειώνει, ἀκόμη, ὅτι πρόκειται γιά « ἕνα ἱερό κειμήλιο καί πιστεύει ὅτι τά παιδιά του καί τά ἐγγόνια του θά τό διαβάζουνε γιά νά μάθουνε τήν ἱστορία τῆς γενιᾶς τους ». Ἡ ἐπιστολή, ἀφοῦ κλείνει « μέ εὐχαριστίες πολλές πρός τόν σ. γιά τήν τιμή πού ἀποδίδει στόν Πόντο, καθώς καί μέ τόν προσήκοντα ἀσπασμό », ὑπογράφεται ἀπό « τόν ὡς ἄνω συντάκτη » μέ τοποθεσία συγγραφῆς τήν « Ἀγροσυκιά Πέλλας

»καί ἡμερομηνία « 16η-12-2021 ».

Ἡ παραπάνω ἐπιστολή ὡς ἀντιπροσωπευτικό δεῖγμα λυρικῆς ἔκφρασης ἔντονων ἰσχυρῶν προσωπικῶν συναισθημάτων, ἀποτυπώνει τήν χαρά καί τήν ἀγάπη τοῦ συντάκτη γιά τήν κυκλοφορία τοῦ παραπάνω βιβλίου. Ὁ συντάκτης νιώθει τήν καταγωγή του ὡς ἀποτέλεσμα « θεϊκῆς εὔνοιας, πού οἱ ρίζες του προέρχονται ἀπό τή Χάρσερα », ἀπό τόν ἔνδοξο Πόντο. Εὐγνώμονες στεκόμαστε ἀπέναντι στόν συντάκτη, γιατί τοποθετεῖ τά πράγματα στή σωστή τους βάση ἐνάντια στήν ἀνήσυχη προσπάθεια μερικῶν, δῆθεν, ἱστορικῶν, οἱ ὁποῖοι ἀρνοῦνται τόν ἀνεκτίμητο ρόλο τῆς ὀρθόδοξης Ἐκκλησίας στή διαχρονική ἐξασφάλιση τῆς συνέχειας τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Ὁ Ἑλληνισμός στό πέρασμα τῶν αἰώνων διῆλθε μέσα ἀπό συμφορές καί ἐθνικές τραγωδίες, ἀλλά κατόρθωσε, ὅμως, νά ἐπιβιώσει βασιζόμενος στίς ρίζες του καί στίς παραδοσιακές του ἀξίες. Ἐπιβιώσαμε καί μᾶς κράτησαν ὄρθιους οἱ ρίζες μας, πού ἀρδεύονταν ἀπό τά ἀστείρευτα, κρυστάλλινα καί γάργαρα νάματα τῆς ὀρθόδοξης πίστης καί τῆς ἑλληνικῆς γλώσσας. Ἀκόμη, σύμφωνα μέ τόν ἀποστολέα τῆς ἐπιστολῆς τό παρόν βιβλίο τοῦ κ. Παύλου, κατατάσσεται γιά τήν ἱστορική του ἀξία στά « ἱερά κειμήλια », ἀφοῦ ἔχει ἐθνικό καί διαχρονικό χαρακτῆρα, γιατί προβάλλει μέ εἰλικρίνεια καί σεβασμό τίς ἑλληνορθόδοξες ρίζες μας, τήν ὀρθόδοξη πίστη, τήν γλώσσα μας καί τίς μνῆμες ἀπό τό ἱστορικό μας παρελθόν. Ἡ ἐπιστολή ὁλοκληρώνεται μέ τήν πεποίθηση τοῦ συντάκτη, ὅτι τό παρόν σύγγραμα τοῦ κ. Παύλου γίνεται σημεῖο ἀναφορᾶς γιά τόν ποντιακό Ἑλληνισμό καί ἔχει τή δύναμη τῆς πνευματικῆς διαδρομῆς γιά νά παιδαγωγήσει τίς νεότερες γενεές, γιά νά μάθουν τήν ἱστορική τους καταγωγή, γιά νά βροῦν καί σήμερα τά ἑλληνόπουλα τήν ἐλπίδα καί νά ἐνατενίσουν μέ αἰσιοδοξία τό μέλλον, νά καλλιεργήσουν την ὀρθόδοξη παράδοσή μας καί νά ἀξιοποιήσουν τόν γλωσσικό μας πλοῦτο, στοιχεῖα διατήρησης τῆς ἐθνικῆς μας ταυτότητας. Οἱ ἴδιες ἀξίες ἦταν καί πρίν καί μετά τό 1453, πού διέσωσαν τόν Ἑλληνισμό καί ἀπέφυγε τόν ὁλοκληρωτικό ἀφανισμό. Τίς ἀξίες αὐτές ἐξύμνησαν οἱ μεγάλοι ἐθνικοί μας ποιητές, οἱ ὁποῖοι σέ κορυφαῖες στιγμές ἐξέθρεψαν πνευματικά τίς γενιές τοῦ 21, τῶν βαλκανικῶν πολέμων, κ.λπ., ὁδηγώντας τούς προγόνους μας στήν ἠθική ἀνόρθωση καί στήν ἐθνική ἀναγέννηση. Ὀφείλουμε ὡς ἠθική παρακαταθήκη στούς προπάτορες μας νά ἀκολουθήσουμε τίς διδαχές τῶν μεγάλων ἑλλήνων λογοτεχνῶν, ξεπληρώνοντας τό χρέος μας, ὅπως λέγει καί ὁ Κωστής Παλαμᾶς: «σέ ὅσους ἦρθαν, πέρασαν, θά ‘ρθοῦνε, θά περάσουν. Κριτές, θά μᾶς δικάσουν οἱ ἀγέννητοι, οἱ νεκροί»3. Αὐτό τό χρέος ὀφείλουμε νά μεταλαμπαδεύσουμε στίς νεότερες γενεές. Αὐτό τό χρέος, ἐξιστορεῖται μέσα ἀπό τή ζωή καί τό ἔργο τοῦ μοναστικοῦ αὐτοῦ προπυργίου τῆς ὀρθοδοξίας, τῆς ἱερᾶς μονῆς Ἁγίου Γεωργίου Χαλιναρᾶ στό παρόν βιβλίο τοῦ Σεβ. κ. Παύλου, τόν ὁποῖο συγχαίρουμε εἰλικρινά γιά τήν ἀξιέπαινη ἐπιστημονική του προσπάθεια καί τοῦ εὐχόμαστε ἐκ βάθους καρδίας, ὅπως ὁ ἅγιος Θεός νά τοῦ χαρίζει ὑγεία καί

δύναμη, ὥστε νά κλείζει τόν θρόνο τῆς Ἱ. Μ. του , συνεχίζοντας τήν καρποφόρα ἀρχιερατική του ποιμαντορία καί παράλληλα, νά συνεχίζει μέ τήν ἴδια ζέση τή συγγραφή παρόμοιων ἐθνικῶν οἰκοδομητικῶν πονημάτων.